

4.5 ABSOLUTNÍ MAJETKOVÁ PRÁVA / DĚDICKÉ PRÁVO

Základní zásady

Zásada **zachování hodnot**

Zásada **přechodu majetku na jednotlivce**

Respekt k **autonomii vůle** zůstavitele

Zásada **rovnosti**

Univerzální sukcese. Děděním přechází jmění zemřelého na další osoby způsobem univerzálního právního nástupnictví, tedy beze změny jako jediný nerozlučný celek a v jeden a týž okamžik.

Svoboda dědice dědictví **přijmout či odmítnout**

Ingerence veřejné moci při nabytí dědictví. **Soud potvrzuje** nabytí dědictví

OBEČNĚ O DĚDICKÉM PRÁVU

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Dědické právo je právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.

Zůstavitelem se rozumí **výlučně fyzická osoba**, jejíž majetek má být v okamžiku její smrti předmětem dědického řízení. Zůstavitelem nemůže být osoba právnická. Přechod práv a povinností v případě zániku právnické osoby se neřídí právem dědickým.

Pozůstalost tvoří **veškeré jmění** zůstavitele k **okamžiku jeho smrti**, které je způsobilé přejít na právní nástupce. Do pozůstalosti tedy **nepadají práva a povinnosti vázaná výlučně na osobu zůstavitele**, ledaže **byly** jako dluh uznány nebo uplatněny **u orgánu** veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i **zůstavitelova práva** na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována. Pozůstalost je tedy **širším pojmem než pojem dědictví**. Dědictvím se rozumí ta část z pozůstalosti, která skutečně přejde na zůstavitelovy dědice.

Oproti tomu **dědicem** může být nejen osoba **fyzická, ale i právnická**, vznikla-li do jednoho roku od smrti zůstavitele (§ 1478 NOZ). Inspirací pro zavedení právnické osoby jako dědice bylo italské dědické právo. Za dědice je považována osoba, na niž mají po zůstavitelově smrti přejít pozůstalost jako celek, nebo podíl na ní, a to bez ohledu na to, z jakého právního titulu se tak stane (zda z dědické smlouvy, ze závěti či ze zákona).

Odkazovník / je ten, kdo je na dědici oprávněn na základě **zůstavitelova příkazu požadovat jednotlivou věc**, případně několik věcí určitého druhu. Odkazovník **není dědicem** a vůči dědici mu **vzniká pohledávka**.

Posílení vůle a volnosti rozhodování zůstavitele / ObčZ od roku 2014 posiluje zůstavitelovu **volnost při jeho rozhodování** o majetku pro případ smrti, což je zásadní posun oproti minulému stavu, který upřednostňoval **živé před mrtvým** a **nectil** zůstavitelovu **poslední vůli**.

ZŘEKnutí SE DĚDICKÉHO PRÁVA

Dnešní právní úprava možnost **zřeknutí se dědického práva nepřipouští**. Dědic se nemůže předem zříci svého dědického práva a musí po zůstavitelově smrti dědictví buď **přijmout, nebo odmítnout**. ObčZ **umožňuje dědici**, aby se svého dědického práva **zřekl ve smlouvě** se

zůstavitelem (§ 1484 odst. 1). Zřeknutí se dědického práva **není darováním** ani jiným majetkovým převodem, a proto se nemohou věřitelé dovolávat presumpčního dědice neúčinnosti právního jednání cestou odpůrčího práva.

Dědického práva se lze ovšem **zříci i za odbytné, úplatu nebo jiné protiplnění**, proti čemuž popřípadě již odporovat lze, podle obecných ustanovení. Pro smlouvu o zřeknutí se dědického práva se vyžaduje forma veřejné listiny.

Zavedení zřeknutí se dědického práva je velmi **kladně vnímáno i odbornou veřejností**, jelikož povede k vypořádání případných dědických sporů již za zůstavitelova života. Zřeknutí se dědictví bude praktické v případech, kdy zůstavitel za svého života zvýhodní nějakého z případných dědiců.

Příklad

*Zůstavitel má tři syny a **jednomu** z nich za svého života **daruje pozemek**, aby si mohl postavit rodinný dům. Vzhledem k tomu, že ostatním dvěma synům nic za života nedaroval, chce je spravedlivě podělit, a také předejít případným sporům po své smrti. Může uzavřít s obdarovaným synem **dohodu o zřeknutí se dědictví**.*

Zřící se dědictví je možné **jako celku** nebo se může zůstavitelův potomek zříci **pouze práva na povinný díl**. Pokud se zřekne pouze práva na povinný díl, **může ještě dědit**.

VZDÁNÍ SE DĚDICKÉHO PRÁVA

Dědic, který dědictví neodmítl, se jej může **před soudem v řízení o dědictví vzdát ve prospěch druhého** dědice (§ 1490 odst. 1). Oproti tomu odmítnout dědictví **nelze ve prospěch jiné** konkrétní osoby.

Jestliže se vzdá dědictví ten, který byl obtížen **příkazem**, nařízením odkazu nebo jiným opatřením, které podle zůstavitelovy vůle může a má splnit jen osobně, nezbavuje se tím povinnosti splnit takové opatření (§ 1490 odst. 2).

DĚDĚNÍ ZE ZÁKONA

V současné době dochází **nejčastěji** k dědění ze zákona. Je tomu tak proto, že se lidé zatím nenaučili pořizovat o svém majetku pro případ své smrti závěti. Pokud tedy zůstavitel zemře **bez zanechání platné závěti**, přicházejí na řadu **dědicové ze zákona**. Může nastat i situace, kdy zůstavitel pořídí závěti pouze **o části svého majetku** a v takovémto případě dojde **z části k dědění** podle závěti a **z části k dědění** podle zákona.

ObčZ uvádí **šest dědických tříd**. Nově jsou od roku 2014 do okruhu zákonných dědiců zařazeni zůstavitelovi **praprarodiče nebo sestřenice a bratřenci**.

První třída dědiců § 1635

Dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem.

Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.

Druhá třída dědiců § 1636

Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé **třídě manžel, zůstavitelovi rodiče** a dále ti, kteří **žili se zůstavitelem** nejméně po dobu jednoho roku před

jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé třídy dědí **stejným dílem**, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti.

Třetí třída dědiců § 1637

Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem zůstaviteli sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.

Čtvrtá třída dědiců § 1638

Nedědí-li žádný dědic ve třetí třídě, dědí ve čtvrté třídě stejným dílem prarodiče zůstavitele.

Pátá třída dědiců § 1639

Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá.

Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, připadne uvolněná osmina druhému členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo.

Šestá třída dědiců § 1640

Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. - praneteře a prasynovci, strýcové a tety

Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti. - bratrance a sestřenice zůstavitele

DĚDĚNÍ ZE ZÁVĚTI

Formy závěti

Závěť napsaná **vlastní rukou** zůstavitele (holografická)

Závěť sepsaná **jinak než vlastní rukou** zůstavitele (alografická)

Závěť ve formě **notářského zápisu**

Závěť s úlevami – pouze tento druh závěti **nevyžaduje písemnou formu**

Tato nová forma závěti, tzv. **privilegovaná závěť** je určena pro osoby, které se díky nějaké události (např. živelné pohromy, války apod.) nacházejí v situaci, kdy jsou v **ohrožení života** a nemohou využít tradiční formy pro pořízení závěti. ObčZ zná tyto druhy privilegované závěti:

Závěť ústní **před třemi svědky** (omezená platnost závěti na **dva týdny**).

Závěť zaznamenaná **starostou obce**, na jejímž území se zůstavitel nalézá (omezená platnost závěti na **tři měsíce**).

Závěť pořízená **na palubě námořního plavidla, letadla, ve válce** před velitelem vojenské jednotky ČR (omezená platnost závěti na **tři měsíce**).

ObčZ obsahuje ustanovení k **ochraně zůstavitele** při pořizování závěti. Ten, kdo působil při pořízení závěti např. jako svědek, má povinnost zachovat o obsahu zůstavitelovy vůle

mlčenlivost. Poruší-li tuto povinnost, odčiní zůstaviteli újmu, kterou mu tím způsobil. Podle úpravy ObčZ již není **datování závěti podstatnou náležitostí** závěti.

Zůstavitel může v závěti uvést také **podmínku** (např. úspěšného ukončení studia), **doložení času, nebo příkaz** (např. oprava střechy domu zůstavitele). Pokud dědic podmínku nebo příkaz **nesplní, ztrácí právo na dědictví**. Zásadně se **nepřihlédne k vedlejší doložce**, kterou zůstavitel ukládá dědici, aby např. **uzavřel nebo neuzavřel manželství** (§ 1552).

Zrušení závěti

- Jejím zničením
- Odvoláním
- Pořízením závěti nové

DĚDICKÁ SMLOUVA

Dědickou smlouvu, která je co do právní síly **nejsilnějším dědickým titulem**, naše právo znalo do roku 1950, kdy byla z občanského zákoníku vyloučena. Kdo chce uzavřít dědickou smlouvu, musí mít nejen **pořizovací způsobilost**, ale i **způsobilost smluvně se zavázat**. Dědickou smlouvou lze povolat jak dědice, tak **odkazovníka**.

Dědická smlouva musí být uzavřena **ve formě veřejné listiny**. **Nebude-li** sepsána ve formě veřejné listiny, bude se na ni nahlížet **jako na závět'**. Dědickou smlouvu **nelze jednostranně zrušit**, což dává předpokládaným dědicům vyšší jistotu, že se skutečně jednou stanou vlastníky. Nicméně dědická smlouva nijak **neomezuje** zůstavitele v **nakládání s majetkem za jeho života**.

Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. **Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná**, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí (§ 1585 odst. 1). V případě, že se **povolávají** dědickou smlouvou **manželé**, nemá obecně na platnost dědické smlouvy **žádný vliv rozvod** manželství. Rozvedený manžel ovšem může požádat soud, aby smlouvu zrušil.

ODKAZ

V dědickém právu se obecně uplatňuje **princip univerzálního dědického nástupnictví**, což znamená, že dědic nastupuje nejen do zůstavitelových **práv**, ale i do **povinností**. Odkaz je **výjimkou z tohoto pravidla**.

Nabytí dědictví **potvrzuje** dědici **soud**, zatímco právo na **odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici bez soudní ingerence přímo**. Odkazem se tudíž odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva.

Příklad

*Zůstavitel má sousedku, která se o něj před smrtí stará, a kamaráda ze studií, se kterým tráví své poslední dny. Tyto osoby chce pro případ své smrti nějakým způsobem **odměnit**. Ví, že se sousedce vždy líbil jeho **jídelní servis** a kamarádovi se líbí jeho **knihy**.*

DAROVÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI

Je právním institutem, jehož **právní účinky** nastanou až **v případě smrti dárce**. Tento projev vůle dárce je velmi **blízký odkazu**, rozdíl mezi darováním pro případ smrti a odkazem ale spočívá v tom, že **odkaz lze kdykoli odvolat**, ale **darování pro případ smrti odvolat nelze**. Tím je posíleno očekávání obdarovaného, že dárce uvedený dar po smrti dárce dostane do svého vlastnictví.

PRÁVO NA POVINNÝ DÍL A NEPOMINUTELNÝ DĚDIC

Za nepominutelné dědice jsou dnes považováni **jen potomci zůstavitele**, přičemž se **rozlišuje** mezi potomky **zletilými a nezletilými**. Význam institutu nepominutelných dědiců se projevuje **v případě dědění ze závěti**, jelikož právo nepominutelných dědiců ve své podstatě **omezuje zůstavitelovu pořizovací svobodu**.

Nepominutelnými dědici jsou dle ObčZ (§ 1643 odst. 1) **děti zůstavitele** a nedědí-li, pak jsou jimi **jejich potomci**. ObčZ přináší **posílení pořizovací svobody** zůstavitele, jelikož se **snižuje rozsah práva nepominutelných dědiců** na jejich **zákonný dědický podíl**. V případě nezletilého potomka jsou to **3/4 jeho zákonného dědického podílu** a v případě zletilého potomka pak **1/4 zákonného dědického podílu**. **Pominutí nepominutelného dědice v závěti již nezpůsobuje její neplatnost**, byť relativní, ale pouze zakládá **právo nepominutelného dědice požadovat vyplacení svého povinného dílu** (§ 1654 odst. 1)

Příklad

Jestliže má zůstavitel manželku a dva syny, přičemž jeden je v okamžiku zůstavitelovy smrti nezletilý a druhý zletilý, bude rozsah nároku synů tento: nezletilý syn musí získat alespoň 1/4 z pozůstalosti a zletilý syn alespoň 1/12.

VYDĚDĚNÍ

Potomka lze vydědit v tzv. **listině o vydědění**, která způsobuje **vyloučení vyděděného z dědění po zůstaviteli v tzv. prohlášení o vydědění**. Vyděděný tudíž **nenabývá práva**, ani nenastupuje po zůstavitelově smrti do jeho povinností, neboť ztrácí právo na svůj zákonem stanovený podíl. Podle staré právní úpravy (OZ) bylo v listině o vydědění třeba uvést **alespoň jeden ze čtyř** zákonem stanovených důvodů vydědění.

ObčZ **zákonné důvody** vydědění upravuje v § 1646 kdy může zůstavitel vydědit nepominutelného dědice, který mu **neposkytl** potřebnou **pomoc v nouzi**, o zůstavitele **neprojevuje opravdový zájem**, jaký by projevoval měl, byl **odsouzen pro trestný čin** spáchaný za okolností svědčících o jeho **zvrhlé povaze** nebo, **trvale vede nezřízený život**.

Vyděděný, který s důvody vydědění nesouhlasí, **má možnost se žalobou bránit** v rámci soudního řízení. Musí však prokázat, proč dle jeho názoru zůstavitel pro vydědění neměl **zákonný důvod**.